

KALENDARIUM SŁOWACKIEGO POWSTANIA NARODOWEGO POWIAT STARA LUBOWLA W LATACH 1944 - 1945

Słowackie Powstanie Narodowe rozpoczęło się przed 61 laty, 29 sierpnia 1944 roku, w Bańskiej Bystrzycy. Ruch partyzancki w powiecie zaczął się rozwijać wcześniej, co dokumentują kroniki gminne, szkolne, ale także komunikaty z ówczesnych urzędów notarialnych, posterunków żandarmerii, straży skarbowych z powiatów Spišská Stará Ves, Stara Lubowla, Sabinov. Lata 1944-1945 były także i w powiecie Stara Lubowla okresem walk z faszyzmem.

Oto chronologiczny zapis niektórych meldunków:

9.04.1944 – Posterunek żandarmerii w Mniszku nad Popradem podaje meldunek o oddziałach partyzanckich kierujących się na Słowację;

14.06.1944 – Atak na koszary straży skarbowej w Litmanovej;

23.06.1944 – Informacja o ataku partyzantów w sile około 60 osób na koszary straży skarbowej w Litmanovej. Podczas strzelaniny został zabity jeden z partyzantów – Ivan Korčakov ps. „Vaňa”;

4.07.1944 – Meldunek o ataku na koszary straży skarbowej w Lesnicy. Celem ataku było zdobycie broni, amunicji, ubrań i żywności;

15.07.1944 – Meldunek o ataku na posterunek straży skarbowej w Lesnicy;

15.08.1944 – Meldunek o ataku grupy partyzantów na wieś Jarabina w celu zdobycia pożywienia ze spółdzielni spożywczej;

17.08.1944 – Zniszczenie mostów w Lubotinie i Šarišskim Jastrabiu;

17.08.1944 – Atak na majątek ziemski Gejzy Alapliego Salamuna w Plavču w celu zdobycia środków materialnych potrzebnych do zakupu żywności;

18.08.1944 – Meldunek posterunku żandarmerii w Preszowie o zniszczeniu mostu kolejowego Čirč - Muszyna;

18.08.1944 – Komunikat posterunku żandarmerii w Sabinovie o zniszczeniu mostu na drodze Preszów – Stara Lubowla, niedaleko osady Puste Pole;

22.08.1944 – Meldunek posterunku żandarmerii w Preszowie o grupie partyzantów w rejonie wsi Puste Pole;

27.08.1944 – Meldunek posterunku żandarmerii w Starej Lubowli o grupie partyzantów w mieście Stara Lubowla;

28.08.1944 – Meldunek o ataku na magazyn amunicji na budowie tunelu pod wsią Nižne Ružbachy;

5.09.1944 – Starcie partyzantów z żołnierzami niemieckimi we wsi Jarabina przed budynkiem kancelarii parafialnej. Walki trwały od godziny 21.30 do 1.00 w nocy.

Podczas wymiany ognia dwóch żołnierzy niemieckich zostało zabitych, jeden został ciężko ranny, jeden z partyzantów został zraniony;

6.09.1944 – W konsekwencji nocnej strzelaniny we wsi Jarabina, już o godzinie 5.00 wojsko niemieckie obsadziło wieś, a następnie ją podpaliło;

11.09.1944 – Meldunek o ataku na straż skarbową w Litmanovej w celu zdobycia żywności i ubrań. Partyzanci w liczbie 50 osób, także konno;

13.09.1944 – Meldunek o ataku na straż skarbową w Stranianach w celu zdobycia broni, amunicji i odzieży;

14.09.1944 – Meldunek o ataku partyzantów na straż skarbową w Lesnicy, w celu zdobycia broni, amunicji i odzieży;

14.09.1944 – Zerwanie połączenia telefonicznego na linii Plavnica – Stara Lubowla, Plavnica – Lubotin;

14.09.1944 – Atak partyzantów na posterunek żandarmerii w Plavnicy; partyzanci zdobyli tam broń, amunicję i odzież;

21.09.1944 – Atak na niemiecki samochód na drodze Mniszek nad Popradem – Piwniczna;

23.09.1944 – Ostrzeżenie posterunku żandarmerii w Jakubanach, że 19.09.1944 r. przed północą partyzanci, w liczbie około 150, przebywali w Kúpelach Nová Ľubovňa i odeszli w kierunku Lewoczy;

23.09.1944 – Meldunek o ataku partyzantów i zdobyciu przez nich broni oraz umundurowania w mieszkaniu dowódcy posterunku żandarmerii w Jakubanach, J. Liški;

24.09.1944 – Posterunek żandarmerii w Starej Lubowli informuje, że 23.09.1944 r., przed północą, około 150 partyzantów przyszło do handlarza Viktora Kmeča do Nowej Lubowli i zażądało od niego wydania im broni automatycznej i obuwia, które miał ukryte. Potem partyzanci odeszli;

26.09.1944 – Meldunek o śmierci dwóch partyzantów niedaleko wsi Jakubany; partyzanta Andreja Plavčanika ze wsi Čirč zabrano na zamek Lubowla;

27.09.1944 – Meldunek o wysadzeniu mostu na rzece Poprad w kierunku Plavnica – Udol – Mały Lipnik;

5.10.1944 – Posterunek żandarmerii w Jakubanach informuje, że 1.10.1944 r. podeszło do wsi 17 uzbrojonych partyzantów, którzy odprowadzili 19 mężczyzn z Jakuban do lasu „Silmini”. Dowódca partyzantów nawoływał ich, aby dobrowolnie przyłączyli się do partyzantów. Kiedy nie wyrazili ochoty, zostali wypuszczeni;

10.10.1944 – Meldunek o zniszczeniu niemieckiego samochodu osobowego niedaleko wsi Haligovce. Uwięziono urzędnika, kierowcę i budowniczego Plachego, znaleziono plany wzmocnienia połączenia drogowego w kierunku Mniszek nad Popradem – Stara Lubowla;

10.10.1944 – Atak na niemiecki samochód na drodze w kierunku Spišska Stará Ves. Starcie partyzantów z Niemcami pod wsią Jarabina przy drodze do Litmanovej. Zginął słowacki partyzant Kovalčík, jeden członek wschodniej dywizji, jeden rosyjski partyzant z oddziału „Za rodzinu”. Ranny został również komisarz brygady V.A. Medvedov.

Niemcy także ponieśli bliżej nieokreślone straty. Podejrzani o współpracę z partyzantami nauczyciele i mieszkańcy Jarabiny Jozef Chudík i Ivan Klec oraz Mikulaš Medvedický-Hostinský i Jakub Kormanik zostali uwięzieni na zamku Lubowla przez gestapo, ale mimo przesłuchań i tortur nic nie wyjawili;

20.10.1944 – Meldunek o ataku na straż skarbową w Lesnicy w celu zdobycia broni, amunicji i odzieży;

22.10.1944 – Meldunek o akcji partyzantów we wsi Kolačkov [Kołaczków] w celu zdobycia żywności;

26.11.1944 – Starcie na drodze pod Pilhovem. Ciężko ranni partyzanci Popov i Fedorek, lekko ranny Sinlcyň. Zabici dwaj faszyci;

27.11.1944 – Posterunek żandarmerii w Mniszku nad Popradem meldował, że we wsi Pilhov znajdują się partyzanci w liczbie około 60. Podczas wymiany ognia dwóch partyzantów zostało rannych. Jeden partyzant i jeden mieszkaniec wsi zostali lekko ranni. Po strzelaninie partyzanci odeszli do Polski;

4.12.1944 – Meldunek o obsadzeniu wsi Litmanova przez partyzantów;

10.12.1944 – Meldunek o obsadzeniu przez partyzantów wsi Kamienka i o zniszczeniu aparatu telefonicznego na poczcie;

10.12.1944 – Bitwa we wsi Vyšne Ružbachy. Faszyci zaatakowali grupę partyzantów z oddziału „Za rodinu”, która wracała ze zwiadu. Niemcy podczas strzelaniny stracili trzech kadetów ze szkoły wojskowej. Zabito trzech partyzantów, którzy są pochowani na cmentarzu w Vyšných Ružbachach.

Kalendarium Słowackiego Powstania Narodowego na terenie powiatu Stara Lubowla daje częściowy obraz, dokumentujący bogaty szlak bojowy partyzantów, którzy w ciężkich warunkach terenowych brali udział w walkach, przyczyniając się do zwycięstwa nad faszyzmem w latach 1944-1945.

Od redakcji:

Kalendarium zaczerpnięto z broszury *Cesta k mohylám nezarastie*, autorstwa *Václava Homišana*, *Antona Kollára* i *Mikulaša Strenka*, wydanej w Starej Lubowli w 2004 roku.

Tłumaczenie z języka słowackiego: *Paweł Majewski*, Instytut Słowacki w Warszawie.